

Van de bestuurstafel

Stefan Pronk

Een nieuw seizoen met nieuwe kansen! Nu het voorjaar is, neemt het aantal dag- en nachtvlinders dat rondvliegt ook weer toe. Daarmee stijgt ook het aantal waarnemingen dat wordt doorgegeven. Zo zijn in de afgelopen weken volop Grote vossen gezien en ook de Oranjepijp vliegen weer. Begin maart is bij Dalerpeel een Lichtgrijze uil waargenomen. Een macronachtvlinder die voor het laatst in de periode 1953–1958 in Drenthe is waargenomen. Op onze website (www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl) houden we jaarrond een actueel overzicht bij van de meest bijzondere en noemenswaardige vlinderwaarnemingen. De moeite waard om zo nu en dan een blik op deze overzichten te werpen!

Sinds een aantal jaar komen we steeds meer te weten over de verspreiding van nachtvlindersoorten in Drenthe. Vele vrijwillige tellers hebben in de nachtelijke uren gewaakt bij hun vanglakens, waardoor nu voor een groot deel van Drenthe de verspreiding van macrosorten in beeld is. Zo zijn belangrijke stappen gezet en nadert de Nachtvlinderwerkgroep van de

Zwartsrietdikkopje op Blauwe knoop. Schrapveen (foto Dick Mooij).

Inhoud

• Van de Bestuurstafel <i>Stefan Pronk</i>	1
• Voorjaarsbijeenkomst 14 april 2025	1
• Project 'Boerenlandvlinders op de kaart' <i>Thijs Blom en Stefan Pronk</i>	2
• Nieuwe soorten macronachtvlinders voor Drenthe <i>Ton Schoenmaker</i>	4
• De Nachtvlinderatlas van Drenthe, vakken vullen in 2024 <i>Eef Arnolds en Ton Schoenmaker</i>	5
• Vlinders in de kunst en literatuur (deel 12): Het Indiase subcontinent <i>Ate Dijkstra</i>	10
• Colofon	12

Vlinderwerkgroep Drenthe de eindfase om te komen tot een eerste atlas van nachtvlinders in Drenthe. In deze *Roep'n&Botterklipp'n* presenteren Eef Arnolds en Ton Schoenmaker een tussenstand. Ton maakte ook een overzicht van de nieuwe macronachtvlinders die in 2024 in Drenthe zijn ontdekt.

Dit voorjaar starten we samen met Landschapsbeheer Drenthe en de provincie Drenthe het project 'Boerenlandvlinders op de kaart'. Verderop in deze *Roep'n&Botterklipp'n* geven Thijs Blom en Stefan Pronk een eerste blik op dit project.

Programma Voorjaarsbijeenkomst 14 april 2025

'De Klipper', Hoofdweg 24, Zwiggelte
www.deklipper.com

19.15 Inloop

19.30 Opening *Stefan Pronk*

19.40 Monitoring gentiaanblauwtje op het Dwingelderveld
Lars Kampjes

20.10 Project Boerenlandvlinders op de kaart *Thijs Blom en Willem Bosma*

20.40 Pauze (met verloting)

21:10 Wikken en wegen, een voorproefje van de nachtvlinderatlas
Eef Arnolds.

21:55 Afsluiting *Stefan Pronk*

Samenvattingen van deze lezingen zijn te vinden bij 'Programma' op <https://vlinderwerkgroepdrenthe.nl>.

Ook Ate Dijkstra heeft weer een bijdrage geleverd aan deze editie van de *Roep'n&Botterklipp'n*. Het is een vervolg op zijn reeks over Vlinders in de kunst en literatuur, dit keer deel 12 over het Indiase subcontinent.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Drenthe wens ik u een fijn voorjaar en veel leesplezier toe. En natuurlijk graag tot ziens op de voorjaarsbijeenkomst op maandagavond 14 april in Zwiggelte!

Project 'Boerenlandvlinders op de kaart'

Thijs Blom en Stefan Pronk

In de agrarische gebieden van Drenthe vinden we verschillende kenmerkende dagvlindersoorten. Veel van deze kenmerkende vlinders van het boerenland lijken achteruit te gaan, zoals ook blijkt uit de resultaten die gepresenteerd zijn in *Dagvlinders in Drenthe*, in 2016 uitgebracht door de Vlinderwerkgroep Drenthe. Het vermoeden bestaat dat ze niet alleen in verspreiding, maar ook in aantallen sterk aan het afnemen zijn. Om hier meer over te weten te komen start de Vlinderwerkgroep Drenthe in 2025 samen met Landschapsbeheer Drenthe en de provincie Drenthe het project 'Boerenlandvlinders op de kaart'. Helpt u mee?

Boerenlandvlinders

Graslandvlinders, in de volksmond ook wel boerenlandvlinders genoemd, zijn vlinders die zich thuis voelen in bloemrijke graslanden, kruidenrijke bermen, slootkanten en overhoekjes. Wie even zoekt, vindt in de zomermaanden al snel een aantal verschillende soorten boerenlandvlinders op een luwe, zonnige, bloemrijke plek. In Drenthe kunnen we twaalf soorten onderscheiden (zie tabel 1)

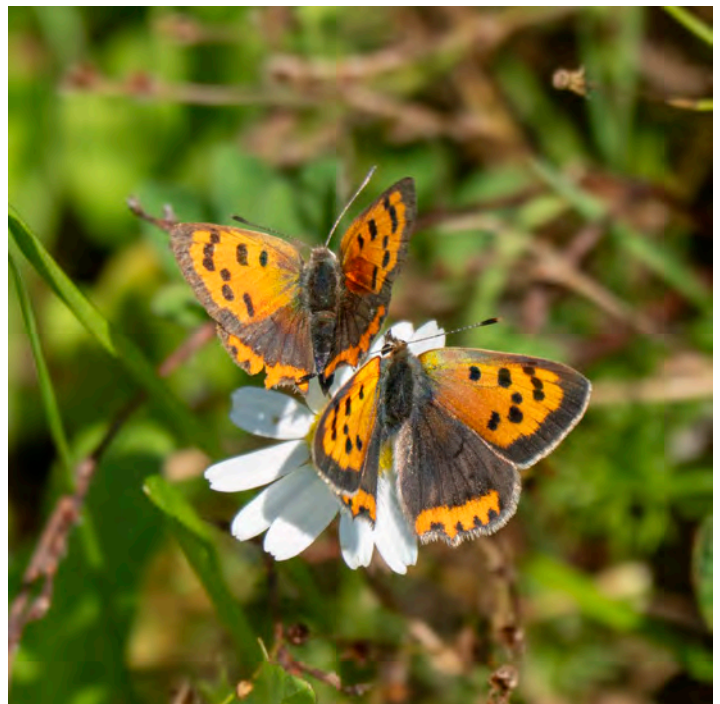
Verspreiding en aantalsontwikkeling

Om de boerenlandvlinders op de korte en lange termijn te kunnen beschermen is het belangrijk in beeld te hebben waar en ook hoeveel boerenlandvlinders in het agrarisch gebied aanwezig zijn. Bovendien kunnen we de aanwezigheid van graslandvlinders gebruiken als een graadmeter voor het bepalen van de kwaliteit van de natuurwaarden in het agrarisch cultuurlandschap. Voor bepaalde delen van Drenthe ontbreekt het op dit moment echter aan een actueel beeld van de aanwezigheid en aantallen boerenlandvlinders. Uit onze analyses blijkt namelijk dat er in enkele tientallen kilometerhokken in Drenthe in de afgelopen 5 jaar geen graslandvlinders zijn doorgegeven. Zitten ze er daadwerkelijk niet of is hier simpelweg nog niet gekeken en geteld? Zoals Dick Mooi in zijn artikel over de boerenlandvlinders in de voorjaarseditie van de *Roep'n&Botterklipp'n* in 2023 opmerkte, blijkt uit de gegevens van de NDF (Nationale Databank Flora en Fauna) over 2016–2022 dat in Drenthe dagvlinders voornamelijk worden geïnventariseerd in natuurgebieden. Dat kan zomaar eens een belangrijke reden zijn van het uitblijven van waarnemingen uit agrarische gebieden.

Tabel 1: De twaalf soorten graslandvlinders uit Drenthe.

Argusvlinder	Klein geaderd witje
Bruin zandoogje	Kleine vuurvlinder
Bruine vuurvlinder	Koelvinkje
Groot dikkopje	Oranje zandoogje
Hooibeestje	Oranjetipje
Icarusblauwtje	Zwartspriddikkopje

In de afgelopen jaren heeft de Vlinderwerkgroep Drenthe extra aandacht gegeven aan de boerenlandvlinders. Daarbij is gepoogd om tellingen te initiëren in de agrarische gebieden van Drenthe. Dat heeft nog geen grote verandering opgeleverd in het aantal waarnemingen uit de agrarische gebieden.

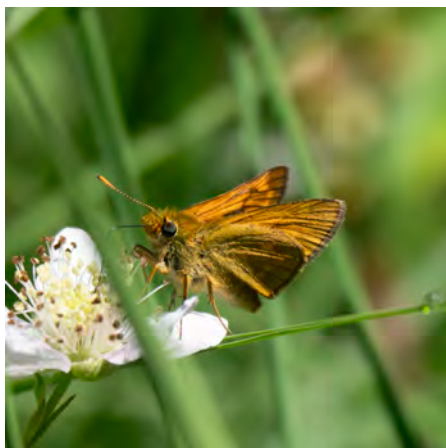

Kleine vuurvlinders (foto Dick Mooi).

Aandacht voor de graslandvlinders

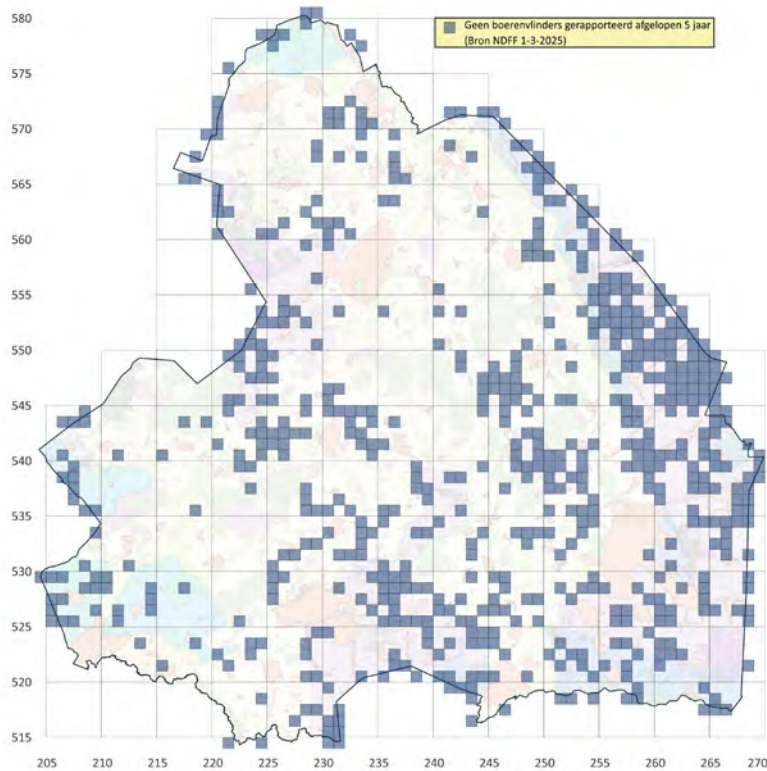
In 2025 willen we opnieuw en op grotere schaal aandacht vestigen op de boerenlandvlinders. Samen met Landschapsbeheer Drenthe en in opdracht van de provincie Drenthe gaan we tellingen coördineren vanuit het project 'Boerenlandvlinders op de kaart'. Het doel van dit project is om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de verspreiding en aantallen boerenlandvlinders in onze provincie. De focus van het inventarisatiewerk komt in 2025 te liggen op kilometerhokken waar in de afgelopen 5 jaar geen boerenlandvlinders zijn waargenomen (figuur 1). Op de voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Drenthe op maandag 14 april a.s. presenteren we samen met Landschapsbeheer Drenthe de projectaanpak. Daarnaast komt op de website van de Vlinderwerkgroep Drenthe een uitgebreide toelichting op het project en de aanpak.

Groot dikkopje. Het Zwarte Gat, Zuidwolde. (foto Dick Mooi).

Telt u mee?

Voor het inventariseren van kilometerhokken hopen we vrijwillige vlinderaars te mobiliseren. We vragen hen een kilometerhok te adopteren en dit gebied in de periode van april t/m oktober een aantal maal te inventariseren op aanwezigheid van graslandvlinders. Lijkt het u leuk om mee te helpen met het in kaart brengen van de boerenlandvlinders? Wilt u een steentje bijdragen aan dit project? Maak uw enthousiasme in dat geval graag kenbaar via redactie@vlinderwerkgroepdrenthe.nl. Ook als u vragen heeft, dan vernemen we dit graag. We nemen dan contact met u op.

Figuur 1: Kilometerhokken waarin de afgelopen 5 jaar geen boerenlandvlinders zijn gerapporteerd (Bron NDFD: maart 2025).

Argusvlinder

Bruine vuurvlinder

Bruin zandoojje

Hooibeestje

Klein geaderd witje

Kleine vuurvlinder

Koevinkje

Oranje zandoojje

Oranjetipje

Zwartsprietdikkopje

Groot dikkopje

Icarusblauwtje

In het landelijk gebied wordt weinig of niet naar dagvlinders gekeken.

Nieuwe soorten macronachtvlinders voor Drenthe

Ton Schoenmaker

Voor 2024 beperkt het aantal zekere nieuwe macrosoorten dat in Drenthe is waargenomen zich tot slechts één soort: de Florida-uil.

Wel stond er in het via Jurriën van Deijk van de Vlinderstichting verkregen databestand van de NDFF een nog ongevalideerde waarneming van de rups van het Vlasbekuiltje *Calophasia lunula*. Deze waarneming van 6 september 2024 is gedaan in Oude Willem en ingevoerd via Waarneming.nl, maar de waarnemer is helaas afgeschermd zodat verdere details ontbreken.

Lezers, die het nieuws op de website van de Vlinderwerkgroep Drenthe in de gaten houden, hebben al wel kunnen lezen dat begin maart 2025 de Lichtgrijze uil als nieuwe soort is gezien. Omdat dit de 600e soort is van de verzameling 'Drentse' macro's, staat de Lichtgrijze uil alvast vermeld in onderstaande tabel. Met dank aan Gerrit Tuinstra voor de validaties en aan de waarnemers voor het beschikbaar stellen van de foto's.

Macronachtvlinders

Florida-uil *Spodoptera exigua*

zeldzaam

waarnemer: Anneke Palthe

locatie: Gieten

datum: 21 september 2024

validatie: Gerrit Tuinstra

Deze trekvlinder is vanwege gunstige oostenwind in september 2024 vier keer in Drenthe gezien. Op 8/9 in Taarlo door waarnemers Roderick en Hendriks, op 21/9 door Anneke Palthe in Gieten en door Piet de Jonge en Jan en Annie Rocks in het Oosterbos bij Nieuw-Dordrecht. De laatste melding was op 22/9 door Jan Vriend en Theo Bakker in Ruinen.

Foto: Anneke Palthe

Lichtgrijze uil *Litophane ornitopus*

vrij zeldzaam

waarnemers: Hendrik Jan en Roy Gommer

locatie: Dalerpeel

datum: 8 maart 2025

validatie: admin Waarneming.nl en Gerrit Tuinstra.

Landelijk gezien komen de meeste waarnemingen uit Limburg en Noord-Brabant, terwijl in de noordelijke provincies deze uil vrijwel nooit gezien wordt.

Foto: Hendrik Jan Gommer

Gegolfde spanner *Hydria undulata* (foto Geert de Vries).

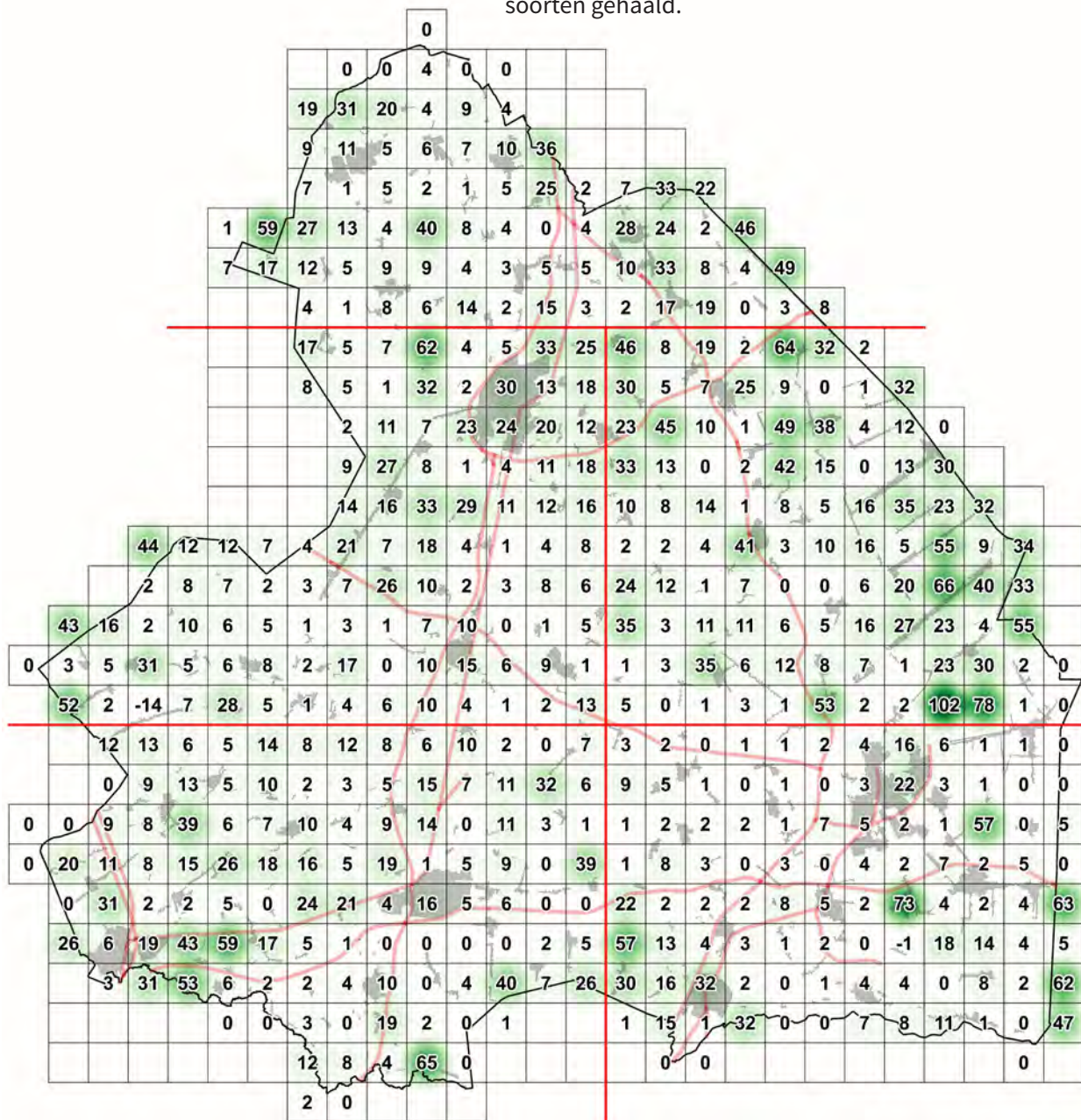
De Nachtlinderatlas van Drenthe, vakken vullen in 2024

Eef Arnolds en Ton Schoenmaker

In ons artikel in *Roep'n&Botterklipp'n* van vorig jaar werd de vraag gesteld wie de uitdaging aanneemt om te gaan inventariseren in de kwartblokken bij de grens van Drenthe. Naast deze grensblokken was 2024 ook bedoeld om de minder goed bezochte kwartblokken elders op niveau te brengen. Met name ook in de periodes in voorjaar en winter, wanneer het weer vaak niet aanlokkelijk is om er met laken of val op uit te gaan. Is dat gelukt?

De nachtlinderaars hebben in ieder geval niet stil gezeten, want het bestand met de Drentse macronachtvlinders werd in 2024 uitgebreid met maar liefst 63 090 waarnemingen. Zoveel waarnemingen zijn er in Drenthe nog nooit in één jaar gedaan. Evenals vorige jaren was het opvallend hoeveel verschillende waarnemers er aan het werk geweest zijn: 3294. Daarbij moet worden aangetekend dat het merendeel van hen slechts een paar meldingen doorgaf. Een 60-tal waarnemers haalde een score van 100 of meer, ook nog een aanzienlijke

groep. Alle waarnemers hebben er (bewust of onbewust) toe bijgedragen dat de vlakdekking van de kwartblokken vorig jaar aanzienlijk is verbeterd. Figuur 1 toont de toename van de soorten per kwartblok in 2024. De grootste winst werd met 102 soorten behaald in een kwartblok in de veenkoloniale leegte tussen Emmer-Erfscheidenveen en Nieuw-Weerdinge. Vorig jaar waren uit dat 'onmogelijk' kwartblok nog maar zes soorten bekend. Dankzij een paar ruige bosjes werd ook hier in vijf vangnachten het streefgetal van minimaal 100 soorten gehaald.

Figuur 1. Toename aantal waargenomen macrosorten per kwartblok in 2024.

In tabel 1 weer de gebruikelijke ‘erelijst’ van waarnemers die in 2024 meer dan 1000 waarnemingen hebben gedaan met in figuur 2 de locaties waar zij hebben waargenomen. Deze 13 mensen hebben vorig jaar maar liefst bijna 44% van het totaal aantal waarnemingen op hun naam staan. Het merendeel van deze waarnemers ging met lamp, laken, lichtval, LedEmmer en/of smeer doelgericht naar locaties waar in het verleden nog niet voldoende waarnemingen waren gedaan. Het grote aantal bezochte kwartblokken in kolom 3 van de tabel is een duidelijke indicatie voor de reislust van de waarnemers.

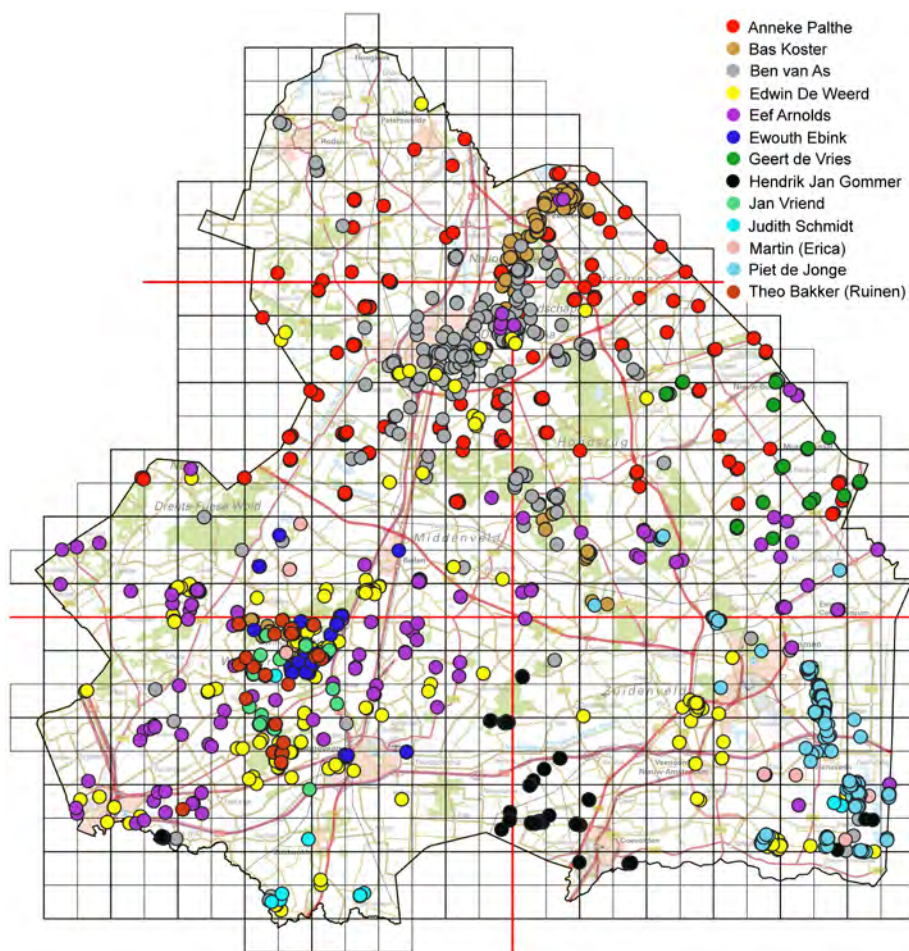
Noctua, NDFP en Waarneming.nl

Tot vorig jaar waren de gegevens voor de atlas gebaseerd op waarnemingen van macronachtvlinders uit de database Noctua van De Vlinderstichting en van waarnemingen ingevoerd bij Waarneming.nl. Vorig jaar is Noctua echter geïmporteerd in de NDFP. De NDFP, de Nationale Databank Flora & Fauna, is een publiek-private samenwerking die in 2010 dankzij samenwerking tussen een aantal organisaties tot stand is gebracht. De NDFP heeft als belangrijkste doel het voorzien in de groeiende behoefte aan betrouwbare natuurinformatie.

Op ons verzoek levert Jurriën van Deijk van De Vlinderstichting jaarlijks een nieuwe Excel-file met waarnemingen, vroeger direct uit Noctua, maar nu uit de NDFP. Dankzij Hisko de Vries van Waarneming.nl kunnen we ook beschikken over de gegevens van de Drentse macro's die zijn ingevoerd op Waarneming.nl. De gecombineerde database met gegevens voor de atlasperiode 2006 t/m 2024 bestaat nu uit 556 792 waarnemingen. In tabel 2 is af te lezen dat in de loop der jaren het aantal waarnemingen per jaar gestaag groeide tot het fantastische aantal van ruim 63 duizend in 2024. De waarnemingen zijn voor 77% afkomstig uit Waarneming.

Tabel 1. Overzicht van de waarnemingen van de meest actieve Drentse waarnemers in 2024.

waarnemer	aantal waarnemingen	aantal bezochte kwartblokken	waar in Drenthe?
Hendrik Jan Gommer	5507	19	Zuid- en Zuidoost-Drenthe
Jan Vriend	3203	15	Dwingelderveld en omgeving
Anneke Palthe	3171	79	ten noorden van lijn Smilde-Borger
Eef Arnolds	3012	63	ten zuiden van lijn Smilde-Borger
Martin (Erica)	1906	8	Zuidoost-Drenthe
Ben van As	1806	57	Midden- en Noord-Drenthe
Piet de Jonge	1688	24	Zuidoost-Drenthe
Geert de Vries	1389	14	Oost-Drenthe
Bas Koster	1282	17	Drentsche Aa, Dwingelderveld
Judith Schmidt	1197	8	Zuid-Drenthe
Theo Bakker (Ruinen)	1183	13	Zuidwest-Drenthe
Edwin De Weerd	1181	71	Drenthe ten zuiden van Assen
Ewouth Ebink	1033	12	Dwingelderveld en omgeving

Figuur 2. Locaties waar de meest actieve waarnemers in Drenthe in 2024 hebben waargenomen.

nl, voor 4% uit Landkaartje/Telmee en voor 1,6% uit de Meetnetten van de Vlinderstichting. De resterende 17% zijn voornamelijk vroeger bij Noctua ingevoerde ‘losse’ waarnemingen.

Tabel 2. Aantal waarnemingen van macrovlinders in Drenthe in Noctua en Waarneming.nl in de periode 2006 t/m 2024.

jaar	NDFF/Noctua	Waarneming.nl	totaal
2006 t/m 2016	88 641	93 212	181 853
2017	7 168	18 171	25 339
2018	7 784	25 275	33 059
2019	2 286	34 359	36 645
2020	3 377	44 388	47 765
2021	3 866	50 941	54 807
2022	4 252	53 664	57 916
2023	4 111	52 207	56 318
2024	5 843	57 247	63 090
2006 t/m 2024	127 328	429 464	556 792

Drentse Nachtvliedernacht

De jaarlijkse Drentse Nachtvliedernacht werd vorig jaar gehouden in de nacht van 7 op 8 juni op het landgoed De Havixhorst bij De Wijk, eigendom van Stichting Het Drentse Landschap. Evenals voorgaande jaren werd een locatie gekozen waar nog aanvullende waarnemingen nodig waren. Vijf waarnemers hebben daar in de tuinen en het park op vier locaties gewerkt met laken en lichtval. In totaal werden er 327 exemplaren genoteerd van 52 soorten. Het kwartblok telde aan het begin van het jaar 114 soorten, maar door de activiteiten rond de Drentse Nachtvliedernacht en aanvullende bezoeken door Eef Arnolds op 30 juli en 23 september stond de teller aan het eind van het jaar op 167 soorten. Op jaarbasis is het kwartblok nu voldoende bezocht (streefwaarde 150 soorten).

De stand van zaken

In het kaartje van figuur 3 staat in de gekleurde cirkel het aantal waargenomen soorten macro's per kwartblok, waarbij de kleur van rood via oranje en geel tot groen een indicatie is voor de aantalsklasse. Bij de aanvang van dit project is voor ieder kwartblok een gewenst minimum aantal soorten vastgesteld. Dit minimum hangt onder meer af van de variatie in het landschap en de oppervlakte van grensblokken in Drenthe en loopt uiteen van minimaal 50 tot 150 soorten. In ons artikel in *Roep'n&Botterklipp'n* van voorjaar 2023 is meer te lezen over hoe deze criteria zijn vastgesteld.

Een wit kruisje in een kleine groene cirkel rechtsonder in een kwartblok geeft aan dat dit streefgetal voor het betreffende kwartblok is gehaald en dat het kwartblok op jaarbasis 'af' is. Van de 471 kwartblokken voldoen er nu 467 aan de van tevoren gestelde minimeisen. Begin 2024 waren er nog 25 kwartblokken te doen, maar

Gestippelde houtvlinder *Zeuzera pyrina* (foto Geert de Vries).

door noest waarnemwerk is dit vorig jaar teruggebracht tot slechts **4 kwartblokken**. In het begin van het artikel werd de vraag gesteld of we in 2024 de minder goed bezochte kwartblokken op niveau hebben kunnen brengen. Het antwoord is een tevredenstellend 'op een haar na'!

We mogen dus stellen dat Drenthe nu vrijwel vlakdekkend is geïnventariseerd. Daarom dit jaar geen kaart met de kwartblokken waar op jaarbasis nog wat gedaan moet worden. Die kaart zou met 467 kwartblokken met een 0 erg saai worden. We kunnen volstaan met de notitie dat de vier resterende kwartblokken liggen in de buurt van Meppel. Ze zijn in figuur 3 te herkennen aan het ontbreken van het wit-groene symbooltje in de rechter benedenhoek.

Waargenomen aantallen soorten

Bij bestudering van de cijfers in de tabellen 3 en 4 is goed te zien hoe het gerichte waarnemwerk voor de Atlas de kennis van macronachtvlinders in Drenthe enorm heeft vergroot. Er is nu nog slechts één kwartblok waar minder dan 50 soorten bekend zijn, terwijl dat er in 2017 nog 263 waren. Zelfs in de kwartblokken waar al veel soorten zijn gezien, blijft de stijging nog steeds doorgaan. De vraag wie de uitdaging wilde

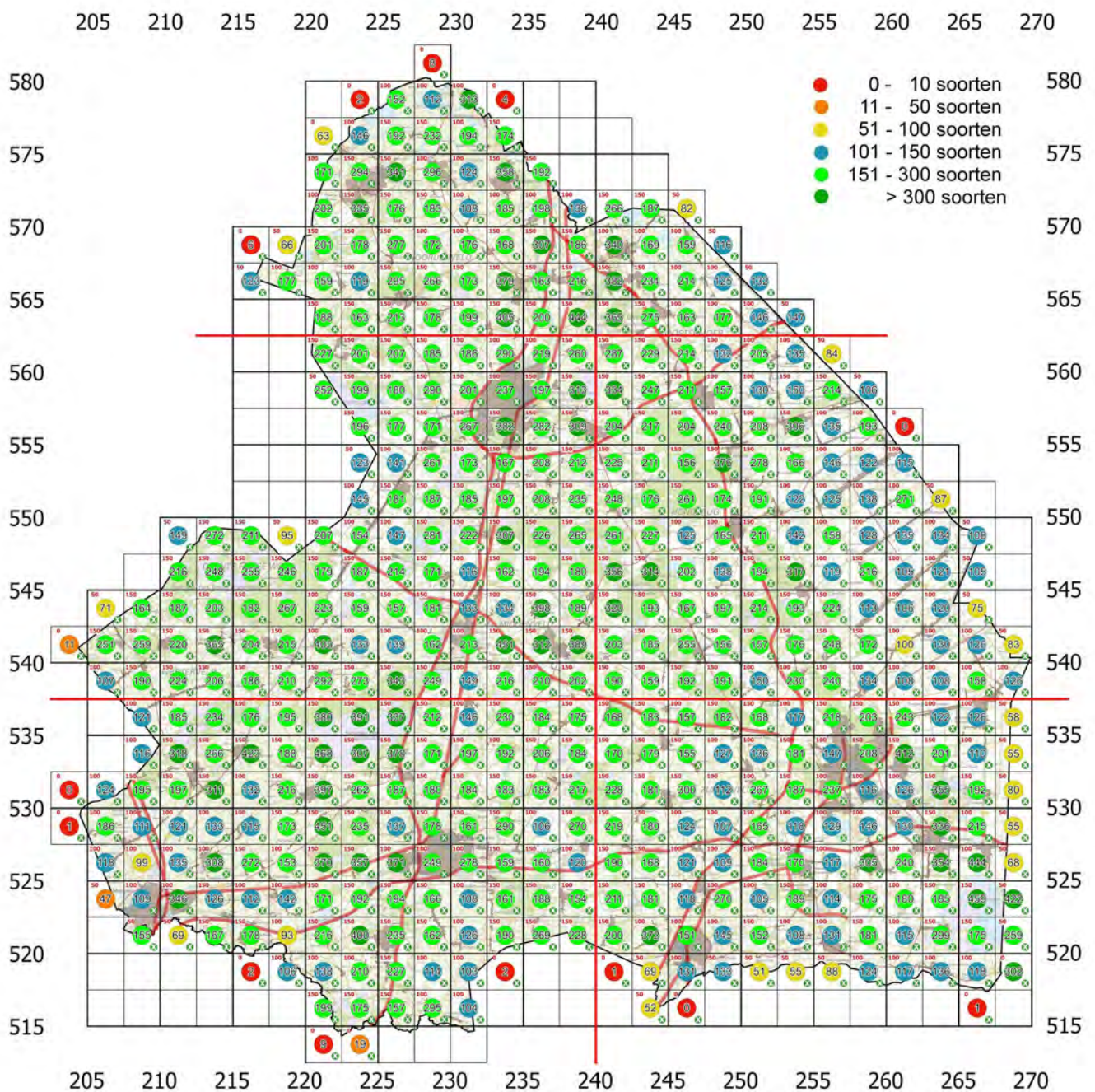

aannemen om de 6 laatste grenshokken te gaan bezoeken is in 2024 beantwoord. Vijf kwartblokken in Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe zijn bezocht door Eef Arnolds en het resterende kwartblok ten westen van Een is bezocht door de leden van Vlinderwerkgroep van IVN Roden-Norg. In tabel 4 nadert het percentage van het aantal kwartblokken dat voldoet aan de gestelde streefwaarden de 100%. Dat is ook te zien aan de hand van de staafdiagrammen in figuur 4.

Hoe zijn de waarnemingen verspreid over het jaar?

De tabellen en grafieken hierboven hebben allemaal betrekking op de verspreiding van de soorten

over Drenthe. Maar naast deze ruimtelijke verspreiding, is ook een goede spreiding van de waarnemingen over het jaar van belang. Vrijwel alle vlindersoorten hebben immers een specifieke vliegtijd van enkele weken tot maanden. Om te kijken hoe het met die periodiciteit is gesteld, zijn er ook kaarten gemaakt waarop het aantal soorten per kwartblok in een bepaalde periode is af te lezen. Het jaar is daartoe verdeeld in zes perioden: winter (1 januari–31 maart), voorjaar (1 april–15 mei), voorzomer (16 mei–30 juni), hoogzomer (1 juli–15 augustus), nazomer (16 augustus–30 september) en herfst (1 oktober–31 december). De kaarten en tabel met ge-

Figuur 3. Aantal waargenomen macrosoorten in Drenthe per kwartblok in het tijdvak 2006-2024.

Binnen de gekleurde cirkel in het kwartblok staat het aantal waargenomen macrosoorten per kwartblok. Het getal in kleine rode cijfers linksboven in het kwartblok geeft de streefwaarde aan. Een groen kruis rechtsonder betekent dat er in het kwartblok voldoende is waargenomen.

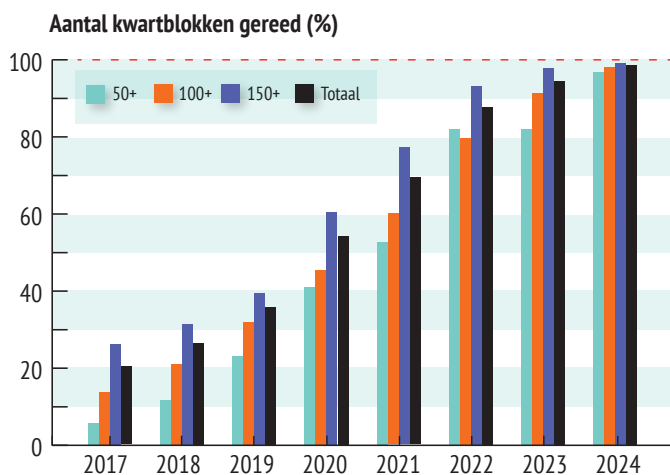

Tabel 3. Verdeling van de 471 kwartblokken in Drenthe over zes klassen van het aantal soorten macronachtvlinders in de periode 2017 tot en met 2024.

soortenclass	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
0-10 soorten	124	94	74	49	28	8	3	0
11-50 soorten	141	112	78	53	33	14	6	1
51-100 soorten	67	87	95	75	61	48	33	22
101-150 soorten	54	76	94	102	106	106	112	114
151-300 soorten	65	80	104	161	208	254	269	279
>300 soorten	20	22	26	31	35	41	48	55

Tabel 4. Aantal kwartblokken in Drenthe met voldoende waargenomen macrosorten (cumulatief) over de periode 2017 tot en met 2024.

kwartblokken gereed	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	doel	% gereed
streven min. 50 soorten	2	4	8	14	18	28	28	33	34	97,0
streven min. 100 soorten	23	35	53	75	99	131	150	162	164	98,7
streven min. 150 soorten	72	86	108	166	211	255	268	272	273	99,6
totaal voltooide kwartblokken	97	125	169	255	328	414	446	467	471	99,1

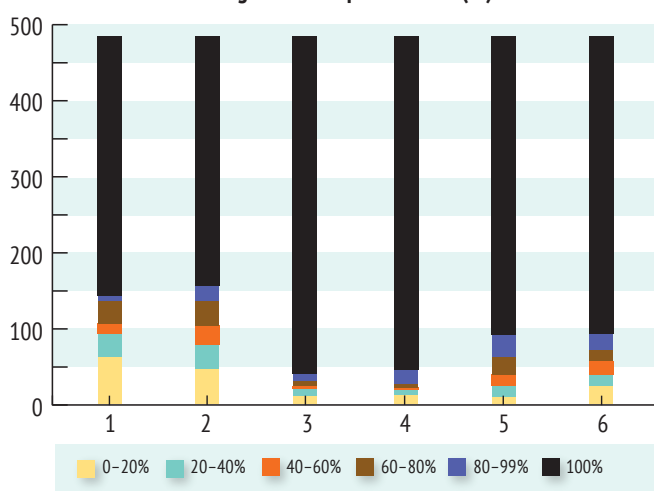

Figuur 4. Toename van het percentage voltooide kwartblokken aan de hand van de resultaten uit 2017 tot en met 2024.

vens per periode zijn te downloaden als PDF via de link <https://vlinderwerkgroepdrenthe.nl/nachtvlinders/nachtvlinderatlas/aan-de-slag-voor-de-nachtvlinderatlas/>. Ook de overige actuele kaarten met informatie over de aantallen waargenomen soorten op jaarbasis zijn daar te vinden.

Sinds een paar jaar proberen we via een staafdiagram een indruk te geven over hoe goed de waarnemingen over de zes perioden van het jaar zijn verspreid (zie figuur 5). We doen dat aan de hand van kleuren, waarbij groen aangeeft dat er in een periode voldoende is waargenomen, d.w.z. dat het streefgetal voor de betreffende periode is gehaald. In één oogopslag is te zien dat voor periode 3 (voorzomer) en 4 (hoogzomer) dit voor 91% van de kwartblokken is gelukt. In de nazomer en herfst (periode 5 en 6) ligt dat percentage op 81% en in winter (periode 1) en voorjaar (periode 2) op 69%. In vergelijking met de cijfers uit ons artikel van vorig jaar is er een flinke vooruitgang geboekt. Nog steeds lopen de aantallen in winter en voorjaar wat achter bij die van de andere perioden, maar hopelijk hebben de fraaie

Aantal kwartblokken gereed voor periode 1-6 (%)

Figuur 5. Aantallen kwartblokken met percentages van het streefgetal voor het aantal soorten nachtvlinders voor de zes onderscheiden periodes. Toelichting in de tekst.

weersomstandigheden in begin maart van dit jaar flink wat aanvullende waarnemingen voor periode 1 opgeleverd. We willen nachtvlindersaars oproepen om ook in de huidige periode 2, die duurt tot 15 mei, extra inspanningen te leveren voor het verzamelen van aanvullende gegevens in onvoldoende bekende hokken. Als we daarin slagen, kunnen we met een gerust hart van de zomer beginnen aan het schrijven van de Atlas.

Woord van dank

Ook deze keer weer veel dank voor het beschikbaar stellen van de waarnemingen door Jurriën van Deijk van De Vlinderstichting en Hisko de Vries van Waarneming.nl.

Literatuur

Arnolds, Eef en Schoenmaker, Ton, 2023: De Nachtvlienderatlas van Drenthe - De laatste loodjes van het veldwerk? *Roep'n&Botterklipp'n*, nieuwsbrief Vlinderwerkgroep Drenthe 33(1): 19-24.
Schoenmaker, Ton en Arnolds, Eef, 2024: De Nachtvlienderatlas van Drenthe - Terugblikken en vooruitzien. *Roep'n&Botterklipp'n*, nieuwsbrief Vlinderwerkgroep Drenthe 34(1): 11-27.

Vlinders in de kunst en literatuur deel 12: het Indiase subcontinent

Ate Dijkstra

Het subcontinent India omvat een aantal landen namelijk India, Pakistan, Bangladesh, de Himalayastaten Nepal en Bhutan en verder het eiland Sri Lanka en de eilandengroep Maldiven. India en Nepal zijn bakermat van een tweetal grote religies: het hindoeïsme en het boeddhisme. In de geschiedenis van het subcontinent speelt verder de islam een belangrijke rol.

Korte geschiedenis van India

De eerste stadscultuur in India is de Induscultuur (2900–1400 v. Chr.) De Indus is een rivier in het huidige Pakistan. Rond 1500 v. Chr. vond in India een vrij massale migratie plaats van Yamnaya nomaden vanuit Centraal-Azië. Deze worden ook wel Ariërs genoemd. De Arische taal vormt de basis van de Indo-Europese talen. Al veel eerder rond 2800 v. Chr. bereikt de westelijke aftakking van de Yamnaya cultuur Nederland en kreeg bij ons de naam Enkelgraf- (of Standvoetbeker)cultuur (2800–2450 v. Chr.). In de Arische cultuur liggen ook de wortels voor het latere hindoeïsme en het hindoeïstische kastenstelsel. Het begrip Ariër heeft tegenwoordig, door de rassentheorie van het Derde Rijk van Nazi-Duitsland, een erg negatieve klank. In ca. 480 v. Chr. wordt in Lumbini in Nepal Siddharta Gautama Boeddha geboren, de grondlegger van het boeddhisme. Tegenwoordig is het boeddhisme nog de belangrijkste godsdienst in Bhutan (75%) en Sri Lanka. Nepal en India zijn voor 80% hindoeïstisch. In 711–712 n. Chr. probeert de islam voet aan de grond te krijgen en wordt het Indus dal veroverd. Die eerste poging mislukt. In de periode 1192–1196 is er opnieuw een inval en wordt Noord-India veroverd. In de periode 1306–1326 worden ook zuidelijker gelegen gebieden ingelijfd. Begin december 1525 trok Babur, een nakomeling van Timoer Lenk, de Khyberpas over en bereikte twee weken later de Indusvallei en veroverde uiteindelijk Delhi. In 1527 werd de laatste slag geleverd en kreeg Babur het gezag over Hindoestan. Babur is de eerste van een reeks van Mogol-

keizers die tussen 1526–1707 India of grote delen van India regeerden. Timoer Lenk voelde zich verbonden met het Mongoolse rijk van Dzjengis Khan. Vandaar de namen Mogol of Groot Mogol voor die keizers. In de Mogolperiode regeerde een islamitische minderheid over een hindoeïstische meerderheid. Later nam de belangstelling van andere grootmachten voor India toe en werd, na een bloedig neergeslagen revolutie, India onderdeel van het Britse rijk. In 1947 werd India onafhankelijk. Die onafhankelijkheid veroorzaakte een massale migratie van moslims en hindoes, die uiteindelijk leidde tot de twee onafhankelijke moslimstaten Pakistan en Bangladesh en de overwegend hindoeïstische staat India. India en Pakistan zijn nog steeds aartsvijanden. De huidige moslimminderheid in India heeft het zwaar te verduren. De huidige president van India, Modi, volgt een duidelijk hindoe-nationalistische koers.

Vlinders in de Indiase kunst en literatuur tot 1700

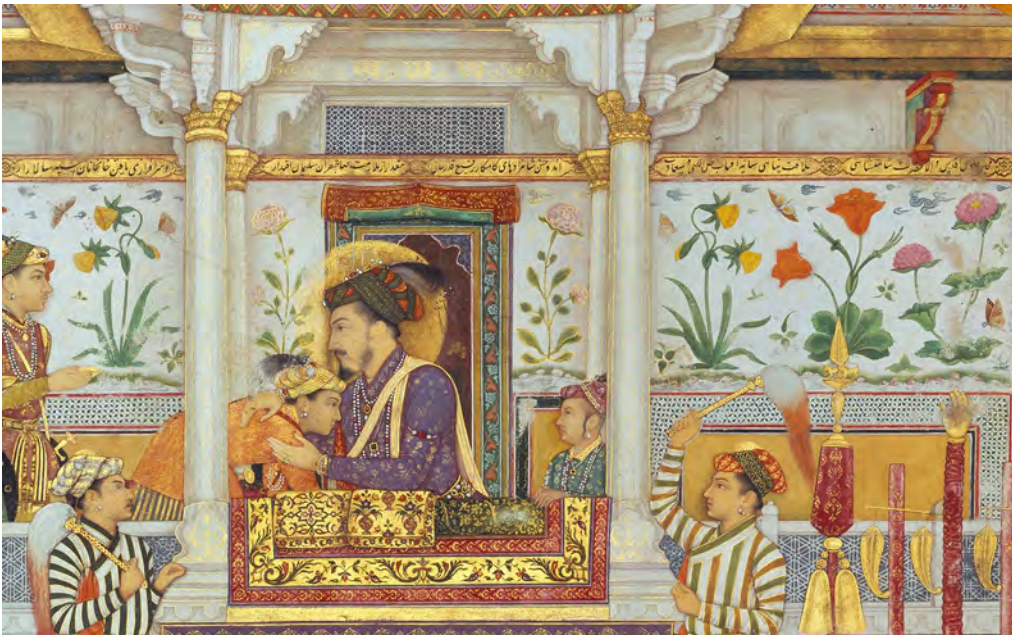
India is vooral bekend om zijn hindoeïstische tempels en boeddhistische stupa's. Toch krijgen die bouwwerken in het Westen weinig aandacht. De meeste aandacht gaat uit naar islamitische bouwwerken zoals de Taj Mahal (figuur 1).

De oudste Indiase teksten zijn de Veda's, religieuze teksten van de Ariërs. De oudste Veda is de Rigveda (ca. 1600 v. Chr.). Belangrijke hindoeïstische teksten zijn de Brahmasutra en Bhagavad Gita, waaronder ook het heldenepos Mahabharata. De eerste voorbeelden van

Figuur 1: Taj Mahal (1632–1647/48) Mausoleum van Sjah Jahan en zijn echtgenote Mumtaz Mahal (Wikipedia).

Figuur 2: Sjah Jahan (1592–1666), zittend op de troon, ontvangt zijn drie oudste zonen en Asaf Khan (geschilderd door Bichitr) (Royal Collection Trust).

Indiase miniaturen zijn illustraties in boeddhistische religieuze teksten, die geproduceerd werden tijdens de boeddhistische Paladynastie (ca 750–ca 1100 n. Chr.) in het noordoosten van het Indisch subcontinent. Daarna ontstaan verschillende schilderstijlen. In de periode van de Mogolkeizers is sprake van zowel Perzische als Europese invloeden. Op die Mogol-miniaturen staan af en toe ook vlinders afgebeeld. Soms is dat in de marge. Zo zijn er vlinders geschilderd op een miniatuur uit ca. 1650 direct ter weerszijden van de Sjah Jahan op de wandpanelen (figuur 2).

Bij de Mogolkeizers was vaak sprake van verschillende zonen die om de erfopvolging streden. Dat was ook het geval bij Sjah Jahan. Na zijn dood werd zijn opvolging betwist door twee zonen: Dara Shikoh en Arengzeb. De eerste zoon dolf uiteindelijk het onderspit. Dara Shikoh schonk zijn lievelingsvrouw Nedira Banu een album met miniaturen. Daarin zitten ook bladen waarop vlinders, samen met een plant, het hoofdonderwerp zijn (figuur 3).

De Mogolkeizer Jahingir (1569–1627) liet dag na dag zijn opvattingen en onderzoeken met betrekking tot de natuur, wetenschap en kunst noteren. Hij liet verder uitgestrekte tuinen aanleggen en had een uitgebreide menagerie. Hij gaf ook opdrachten om dieren te schilderen. Een van de bekendste miniaturisten van vooral dieren is Ustad Mansur. Hij is vooral beroemd om zijn miniaturen van een dodo en van de thans uitgestorven Siberische kraanvogel. Op een miniatuur die hij van een Oost-Afrikaanse kameleon (*Chameleon dilepis*) maakte staat ook, niet erg opvallend, een vlinder afgebeeld (figuur 4).

Legendes en mythes over vlinders

Wat de literatuur betreft kwam ik eigenlijk weinig tegen over vlinders. De schamele oogst zijn enkele legendes (mythes) uit Nepal zoals die over de negen zusters van de hindogodin Nawa Durga. Deze negen zusters kwamen als vlinders uit een kuil in het Dolpa district in West-Nepal. Vier vlogen naar andere districten. Ieder van de vier vestigde zich als godin, onder een andere naam, in een bepaald district. Zoals Kanika Sundari Bhagwati in het Sinja of Jumla district en

Figuur 3: Albumblad met vlinders geschilderd door Bichitr in een album dat Dara Shikoh schonk aan zijn vrouw Nedira Banu (indianculture.gov.in).

Figuur 4: Miniatuur van een Oost-Afrikaanse kameleon (*Chameleon dilepis*) en een vlinder door Ustad Mansur (ca. 1650) (Royal Collection Trust)

Bageshwori Devi in het Nepalganj of Banke district. Drie zusters bleven in het district Dolpa hangen. De vierde vloog naar een nabijgelegen heuvel en leeft daar voort onder de naam Malika. Waar de negende vlinder/godin gebleven is, vermeldt mijn geraadpleegde bron niet. Verder bestaat er ook een relatie tussen de Ram Mandir tempel in Nepal en de legende van Battisputali. Op de plaats van de huidige tempel Ram Nadir stond volgens de legende de troon van Koning Vikramaditya. Koning Vikramaditya is de samensteller van de hindoeïstische Vikram Savat kalender (57 v.Chr.). Die kalender is nog heden ten dage de officiële Nepalese kalender. De troon van koning Vikramaditya werd volgens de overlevering 2078 jaar geleden ontdekt. De plek was toen begroeid met dicht bos. Toen de lokale bevolking brandhout verzamelde, leidden 32 magische feeën, met vlinderachtige vleugels, de lokale bevolking naar een heuveltje waarop de troon had gestaan. Op die plek is toen een tempel gebouwd met 32 sculpturen van feeachtige wezens met vlinderachtige vleugels. Van die sculpturen zijn er nog maar een paar over. Verder bestaat er ook het volksgeloof dat men op basis van de kleurpatronen bij vlinders de toekomst van een mens kan voorspellen.

Literatuur

- Beth, A., 1977: *Vier Upanisaden, Wijsheid uit het hindoeïstische Indië*. De Oosterse Bibliotheek, Meulenhoff Amsterdam
- Gascoigne, B., 1972: *De Groot Mogols*. Fibula-Van Dishoeck, Bussum.
- Goetz, H. von, 1965: *Indien. Fünf Jahrtausende indischer Kunst*. Holle Verlag Baden-Baden
- Hoppenbrouwers, P., 2024: *Stormruiteren, Stepperijken in Eurazië* (500 v.Chr.-1700 n.Chr.)

- Khanal, U., 2024: *Butterflies 'Myth and Cultural Beliefs on the Origin of Nawa Durga Goddesses in West Nepal*. Department of Culture, Patan Multiple Campus Lalitpur, Nepal, Tribhuvan University.
- Stierlin, H., 1998: *Hindoeïstisch India, Tempels en Heiligdommen van Khajuraho tot Madurai*. Benedikt Taschen Verlag GmbH Keulen.

Colofon

Redactie:

Irmgard Ballast (eind)redactie, met dank aan alle schrijvers en fotografen!

Vormgeving en opmaak:

Jan Faber (enitials.nl)

Uiterste inleverdatum

kopij najaarsnieuwsbrief:
31 oktober 2025

